

לוק סנטה

פלסטיק

הגורל הועיד אותי לעבודה בבית חרושת. נולדתי בעיר טקסטיל בלגית, ואבותי עבדו בבתי החרושת שלה לפחות שתיים או שלוש מאות לפני שהגעתי לעולם. רובם הועסקו על-ידי סימוניס, שהיה פעם הבולט בין היצרנים המקומיים של אריג הצמר השזור והיום הוא התעשיין המוביל בעולם של בדים מיוחדים לשולחנות ביליארד. זהו קרוב לוודאי השריד האחרון של מה שהיה פעם מרכז תעשייתי שוקק. אבי הצליח לחמוק מהעבודה במפעלי הטקסטיל, אך לא עלה בידו להימנע מהשתלבות בתעשייה המשנית; לא היתה שום אפשרות אחרת. כשנולדתי הוא כבר עבד חמש שנים בבית יציקת-ברזל שייצר ציוד למפעלים. לאחר כמה שנים, כשקרסה תעשיית הטקסטיל, נפל עמה בית היציקה, כמו עסקים רבים אחרים. היגרנו לארצות הברית. התקווה שהסתמנה בתחילה למצוא שם עיסוק חדש ומספק פינתה עד מהרה את מקומה לחוסר ביטחון, שהגיע עד ייאוש כמעט. עם הזמן החל אבי לעבוד בבית חרושת נוסף, אשר ייצר צינורות ומוטות מחומר סינתטי קשה, גמיש וחלק, שנהוג לסמנו כטפלון על גבי מוצרים לשימוש ביתי. הוא עבד שם עד לפרישתו בגיל שישים וחמש. מיד לאחר מכן החל לגלות סימנים של מחלת פרקינסון. היתה זו תוצאה לא מוכתת אך כמעט ודאית של עשרים ושבע שנות חשיפה יומיומית לסביבה מאובקת בפחמן פלואורי. כעבור עשור הופיעה אצלו דימנציה. הוא מת בגיל שמונים לאחר שסירב במשך שבוע שלם לאכול ולשתות, מוות שמוסדות הסיעוד נוהגים לסווג כ"התאבדות אלצהיימר".

אבי לא רצה שאלך בעקבותיו. הוא מעולם לא דחק בי ללכת בכיוון כלשהו, אך מגיל צעיר הניח לי להבין שעבודה עם הראש עדיפה בהרבה על עבודה פיזית. לעתים קרובות היה מצר על כך שבעצמו היה חסר חינוך פורמלי – הוא עזב את בית הספר בגיל ארבע-עשרה כדי לסייע, כמקובל אז, בכלכלת המשפחה. אני לא חלקתי עליו; היו לי נטיות אמנותיות לא מגובשות, ולאחר כמה ביקורים בבית החרושת שלו ידעתי שלעולם לא ארצה לעבוד במקום כזה. בגיל שש-עשרה התקבלתי לעבודה בשעות שלאחר הלימודים כמחסנאי בחנות מסוג "הכל-בסנט", מעין תאומה של רשת וולוורת. משימותיי כללו פריקת ארגזים, הצבת מוצרים על מדפים, טאטוא ומירוק רצפות. בכל

ערב היה עלי להעביר את הזבל מרציף ההעמסה אל עגלת האשפה הגדולה שעמדה בחוץ.

אחר צהריים אחד, כשהתייצבתי לעבודה – כבר עבדתי שם כשנה – קידמו את פני בפתח המנהל ועוזרו. התעמתי איתם פעמים רבות בעבר. הם היו בוגרי מכללה מקצועית, בני לא יותר משלושים, ודמו לצוות עיני מיומן מסדרת הטלוויזיה "מאט וג'ף". ג'נקינס, המנהל, היה נקי ומסודר, צונן, שפתיו דקות וכתפיו צרות; עוזרו, המכונה מר Z, נראה כאיש מגושם וטוב לב בעיני כל אדם מלבד הכפופים לו. "בוא איתנו", אמר ג'נקינס כשהוא סובב בפתאומיות על עקביו ומר Z משגר אלי את אחד מגיחוכיו המבחילים. הם הובילו אותי החוצה אל עגלת האשפה ומר Z שלף מתוכה שתי קופסאות קרטון. הוא גרף מכל אחת כמה עיתונים מקומטים, וכשהבעת ניצחון על פניו חשף מתחתיהם שכבה של קופסאות קטנות, שעליהן הסמל של טיימקס. "אם תעזוב מיד לא נקרא למשטרה", אמר ג'נקינס. נדהמתי כל-כך שלא הצלחתי להשיב. מה קרה שם? ידעתי שזו לא תקלה, שהיו שתי קופסאות כאלה, ובכל זאת לא האמנתי שמישהו מבין העובדים ידע יותר ממני איך למכור כמה תריסרים של שעונים זולים גנובים. האם ג'נקינס ומר Z ניסו לכסות על איזו עסקה מלוכלכת שהם עצמם בישלו? האם משום כך נמנעו מלהזמין את השוטרים? עד היום נותר הדבר חידה בעיני.

למזלי, היו הורי מחוץ לעיר, וכך נחסכו ממני כמה עניינים כמו הצורך להסביר להם מה קרה, האפשרות שאבי ייזום פגישה עם ג'נקינס ומר Z, ואפילו הסיכוי שהוא יאמין להם יותר מאשר לי. אך הייתי זקוק לעבודה, ומהר. היתה זו שנתי האחרונה בתיכון, ואף על פי שזכיתי במלגת לימודים במכללה, ההוצאות הצפויות עבור החדר והמחיה הגיעו אל קצה גבול יכולתם הכספית של הורי. באותה עת כבר עמדתי בכל ההוצאות הנוספות, והיה עלי להתמיד בכך. חברים סיפרו לי על מפעל פלסטיק בעיר קרובה, במדינת ניו ג'רסי, שם כל אחד יכול לקבל עבודה. "רק תגיד להם שאתה מעל שמונה-עשרה" – מבחינה חוקית זה היה גיל המינימום לעבודה בבית חרושת. לא הייתי זקוק לשכנוע נוסף. הסיבה לכך שכל אחד יכול להשיג שם עבודה היתה נעוצה בתחלופה המתמדת של עובדים במקום, והגורמים לתחלופה המתמדת שימשו בעצמם תמריצים עבורי. המקום נועד באופן חד משמעי למקרים קשים, ואני רצייתי מאד לענות להגדרה של מקרה קשה. השכר היה נמוך, התנאים היו אכזריים, העבודה דרשה קשיחות והעובדים היו ככל הנראה מסוכנים – כמה חודשים קודם לכן, חבר של חבר נדקר ברגלו בעת ויכוח עם מנהל העבודה, אסיר משוחרר שזה עתה יצא לחופשי.

למרבה ההקלה הורי היו מחוץ לבית באותם ימים – אבי היה ודאי מתעקש לבקר קודם במקום, אם בכלל היה מעלה על דעתו להרשות לי לעבוד שם. הסתבר שהסיפורים לא היו מוגזמים. זה היה בית חרושת קטן, עם ארבע

מכונות בלבד. שלוש מהן נדחסו לחלל שגודלו כגודל מוסך לשתי מכוניות, כך שהרעש היה מחריש אוזניים. למכונה הרביעית, המפלצתית, הוקצתה סככה משלה. איש לא היה עובד שם אם היתה לו אפשרות למצוא עבודה טובה יותר במקום אחר. העובדים – שנים-עשר מפעילי מכונות שעבדו בשלוש משמרות, ועוד מנהל עבודה לכל משמרת – היו אסירים משוחררים, חולי נפש לשעבר, שיכורים, נפגעי חומצה, מהגרים בלתי חוקיים וקטינים בלתי חוקיים. החברה נוהלה על-ידי אב ובנו: האב היה תרח זקן, שקט ומצומק, והבן היה ענק, קולני ושעיר. מילאתי כלאחר יד כמה טפסים שבהם טענתי כי אני בן שמונה-עשרה; הבטיחו לשלם לי שני דולר לשעה ושלחו אותי מיד למכונה שלי.

עבדתי על מכונה מספר שלוש, ליד הקיר הצפוני. אילו ניתן היה לראות מבעד לחלון הקטן המטונף שהיה קבוע מעל ראשי, הייתי יכול להביט על נהר פֶּסְאִיק. מספר שלוש היתה בינונית בגודלה – מכונה בגיל הביניים, טובה למתחילים. מספר אחת – המכונה הקטנה במרכז – נראתה כשריד מהמאה התשע-עשרה. היא הופעלה על-ידי אזמרלדה, מהונדורס, שבתה היתה באה בחצות להחליף אותה. מספר שתיים, שניצבה ליד הקיר הדרומי, היתה גדולה יותר וחדשה יותר, אבל בלתי צפויה. בערב שבו הגעתי עבד עליה איש בכובע גרב, שעזב כעבור שבוע. בסככה, על מספר ארבע, עבד פרנק, איש כבן שישים, שהיה מגיע בכל יום עם יין אדום זול בתוך בקבוק מיץ, ולא הצליח לרמות אף אחד. ניכר בו שהוא בעל רכוש, והשמועות שייחסו לו חיים קודמים בוול סטריט לא נתפסו כבלתי סבירות, אף על פי שהיה מפורסם במנהגו להסתלק באמצע המשמרת או להירדם ליד המכונה שלו. סיפרו שבאחד הלילות, כאשר עבד לבדו במשמרת, דידה לו פרנק במורד הרחוב והתנמנם בתוך מכונית עזובה. המכונה שלו, שעבדה על סיליקון ברמת התנדפות גבוהה, התפוצצה, והעיפה את המגנטים של המכלים דרך התקרה.

בתחילה נדמה היה שהשגרה בלתי אפשרית. במשימה ממוצעת ביצעה המכונה ארבעה מחזורים בדקה. בכל מחזור נדרש ממני לפתוח את דלת המכונה, לסלק את הפריט שנפלט, להפשיט אותו מהחומר העודף שלו (העץ), להשליך את העץ למגרסה, ולארוז את הפריט בקופסה – הכל בתוך 15 שניות. היה מגוון של אפשרויות: המחזורים יכלו להיות מהירים או איטיים יותר; העץ היה יכול להיות קל או קשה לפירוק. הפריטים עצמם נעו משולחנות שגודלם הגיע עד שני מטרים רבועים ועד קסמי שיניים, שהגיעו בקבוצות של מאה לעץ, וצריך היה להפריד אותם בסכינ גילוח אל תוך מכל של ארבעים גלונים (שלוש משמרות יומיות הצליחו במשך שבוע למלא בקושי רבע מכל). אחדים ממיני הפלסטיק היו סלחניים, אך רובם דרשו שהדלת תיפתח מיד כשהנורה נדלקת, ותיסגר ברגע שהמוצר מסולק, אחרת היה הפלסטיק "קופא" וסותם את התבנית. במקרה כזה היו העובד ומנהל העבודה נאלצים להסיר את החומר

הצמיגי על ידי ריסוק אטי וממושך, במברגים ובדוקרן קרח. אם משך הקפיאה התארך יתר על המידה היה שכרן מקוצץ.

החרדה ליוותה כל שלב של תהליך הייצור, וכמעט כולה התמקדה במנהל העבודה. על מנהל העבודה היה להזין את מכלי המכונה דמויי המשפכים בגרגרי פלסטיק, לרוקן את מכל המגרסה, לגרור החוצה את קופסאות המוצרים, לספק קופסאות חדשות למילוי ולשחרר עובדים שביקשו לצאת לשירותים או להפסקת צהריים בת חצי שעה, שהעובדים היו זכאים לה על פי חוק ובכל זאת היא נוכתה משכרם. אם מנהל העבודה לא עמד באחת המטלות הקשורות אליך, זאת היתה הבעיה שלך. אם לא היו לך קופסאות, למשל, לא היית יכול לעזוב את המכונה שלך כדי להשיג אחרות מהמחסן, והיית נאלץ למצוא דרכים יצירתיות לערום חתיכות גמורות על השולחן שלך, שלא היה גדול ממגש, או כמעט החללים הפנויים מסביבך, וזאת בלי לחסום את המעבר או את הגישה לדלת המכונה.

מנהלי עבודה הגיעו בשני טעמים: מהיר-חימה ועצל. המנהלים מהסוג הראשון היו בדרך כלל אסירים לשעבר, שנטו להתנהג כאילו הם בעליו של בית החרושת, ולהציק לעובדים בעניינים כמו אי עמידה במכסה. איך יכול עובד אחד לעבוד מהר יותר מחברו – היתה זו תעלומה בעיני. הרי הקצב הוכתב במלואו על-ידי המכונה והתכניות שנקבעו לה על פי סוג הפלסטיק וגודל התבנית. בכל אופן, רוב מנהלי העבודה השתייכו לזן העצל. הם היו עצלים משום שהיו מסוממים, ונהגו להיעלם להפסקות ארוכות. אפשר היה להניח שהם קוראים קומיקס או מטילים אבנים אל הנהר, כי מספר העניינים שבהם ניתן היה להסיח את הדעת במשטח המבודד שהיה משכנו של בית החרושת היה מועט, והתמצה בחנות לחלפי מכונות ובזוג בנייני בטון מוגפים. מהירי החימה עשויים היו להציק, אבל העצלים היו מסוכנים באמת. בגללם נדרשו העובדים למעשי גבורה בלתי סבירים, כמו טיפוס על צידה של מכונה כדי להריק את תוכן מכל המגרסה הגואה אל המשפכים תוך כדי פתיחתה של דלת התבנית בעזרת רגל אחת.

הפריטים שיוצרו במפעל היו מיני פסולת שאין מייצרים עוד באמריקה. מותירים לסין, למקסיקו ולכמה ארצות מהעולם השלישי לספק לכדור הארץ קופסאות לקלפי משחק, אריזות לקלטות, אוניות צעצוע, דחפורי צעצוע, מגשים לקוביות קרח, מסגרות נוי לתמונות, ויברטורים (כך סיפרו השמועות, אני לא ראתי), ומאות רכיבים בלתי מזוהים של כל מיני חפצים. הבעלים, מן הסתם, לא הרוויחו יותר מחלקיק סנט ברוטו על כל יחידה. בהתאם היה עליהם לנהל את המקום בהוצאות הנמוכות ביותר שהחוק הרשה – אם בכלל שיחק החוק תפקיד כלשהו בחישובים שלהם. שני הדולרים לשעה שהרעיפו עלי היה שכר המינימום באותם ימים; אחרי מסים נשארו משהו כמו שבעים וחמישה דולר לשבוע עבודה מלא. אפילו לסכום הזה הגעתי רק לפעמים, כי תמיד ניכו

לי מהשכר – בגלל אירועי הקפיאה שלעתים נדירות קרו' באשמתי, או משום שהגעתי באיחור. בית החרושת שכן בעיר שהיתה מרוחקת כשבעה מייל מהעיר שלי, והיה עלי להגיע לעבודה בטרמפים אחרי בית הספר. שעון הנוכחות בכניסה היה מכוון לרשום רק במרווחים של חמש-עשרה דקות, כך שאיחור של דקה היה מביא להפסד של חמישים סנטיים. מעולם לא שאלתי כמה שילמו לזרים הבלתי חוקיים.

אחרי יום או יומיים הטמעתי את קצב המכונה. כשהייתי נרדם כל לילה במיטה יכולתי להרגיש איך כל קבוצת שרירים שהשתתפה במחזור עוברת את סדרת הצעדים שלה, שוב ושוב.

מרגע שנכנסתי לטרנס קצבי שבו יכולתי לבצע את הפעולות בלי לחשוב עליהן, הפכה העבודה שלי למשעממת עד כאב. המקום היה רועש מכדי לשמוע רדיו והמרחק בין המכונות לא איפשר לנהל שיחות, אפילו לא בצעקות. במשך תקופה קצרה בידרתי את עצמי בשירה רמה – יכולתי לשאוג ואיש לא היה שומע – ואפילו דקלמתי שירה, אך במהרה כיליתי את הרפרטואר שלי. רצייתי לקרוא, אבל הקריאה היתה כפופה לקצב המחזור. אירגנתי את החלל שלי באופן שיאפשר לי יעילות מרבית. הזזתי את הקופסאות לצדה השני של המגרסה, כך שיכולתי לארוז את המוצר ביד אחת ובשנייה להשליך את הפסולת. לאחר שצימצמתי את תנועותי למינימום ההכרחי נותר לי מספיק זמן, בין מחזור אחד לאחר, לקרוא חצי משפט בערך. ניסיתי בלשים, למשל, אבל בכל פעם הייתי מאבד את המקום. לבסוף היתה לי הברקה. יש רק סופר אחד מתאים: סָלִין. המשפטים שלו, בייחוד ב"מוות בהקפה", נפלטו בהתפרצויות קצרות ונזעמות שהופרדו זו מזו בעזרת שלוש נקודות. הפתרון היה מושלם. לא רק שהזמן שעמד לרשותי בין כל שני מחזורים של המכונה התאים בדיוק לקריאת חייוי כזה, אלא שהתוכן הרגשי עשוי היה להלום את הנסיבות.

העבודה היתה ממשית ולא ממשית כאחד. החד-גוניות הקשוחה של החזרה על שרשרת פעולות קבועה ארבע פעמים בדקה במשך שבע וחצי שעות – 1,800 פעמים ביום – היתה אמיתית דיה, כמו גם החום הלוהט, האוויר הרעיל, האור הזעום, הרעש הנורא, השכר המגוחך, והטרדות המגוונות והבלתי צפויות של התחבורה אל העבודה. מצד שני היה לי תאריך סיום וכרטיס יציאה. בספטמבר עמדתי לצאת למכללה. אני לא איאלץ לבלוע לאורך זמן אותה מנה קבועה של ייאוש, שרבים מחברי ואחדים מקרובי משפחתי ייאלצו לעמוד בה במשך שנים, ואפילו כל חייהם. את הדבר הזה יהיה עלי לשאת רק שישה חודשים. לילה אחד, בערך בתקופה ההיא, נעצרתי יחד עם חצי תריסר מחברי. היינו בדרךנו חזרה ממסיבה, במכונית שהיתה עמוסה יתר על המידה, כאשר ביקשו מאיתנו לעצור. מתחת למושב נמצאה מקטרת חשיש מזוהמת. היינו שיכורים, וחשבנו שטביעת אצבעות וצילום פרופיל הם דבר מצחיק להפליא.

"אתם צוחקים עכשיו, חכו עד שתנסו למצוא עבודה טובה או להתקבל למכללה," אמר השוטר. הגבתי בצחוק רם יותר – שבוע קודם לכן כבר התקבלתי. (התיק נסגר בסופו של דבר על רקע של חיפוש ותפיסה בלתי חוקיים). העבודה היתה חסרת־ממשות כמו התקרית הזאת.

עמדתי להיפלט מהמעמד החברתי שלי. אבי עבד בבית חרושת, להורי היו בית קטן ומכונית משומשת, מצבם החברתי לא היה מזהיר והאנגלית שבפיהם לא היתה טובה; לא ידעתי מה מתחייב מן הקפיצה המעמדית. לא ממש השתוקקתי לעבוד בפנינסיים או להצטרף לאיזה מועדון. כל שידעתי היה שאורח החיים אשר על הורי עתיד להיחסך ממני. עם זאת, התייחסתי אל עצמי כאל בן מעמד הפועלים, וביתר שאת התעקשתי על כך במכללה, כאשר פגשתי נערים משכבות חברתיות גבוהות. עשיתי זאת גם משום שחיקיתי את אבי, שהיה סוציאליסט גאה, וגם משום שהרגשתי כל־כך זר עד שלא היתה לי ברירה אלא לנהוג בהתרסה, וגם כי השנה היתה 1972. אידיאל המהפכה, שרק שנים מעטות קודם לכן עוד היה המרפא הגדול לכל התחלואים, כבר היה שחוק לחלוטין, אבל התקוות עדיין לא התפוררו.

לאף אחד לא היתה דעה רומנטית על מעמד הפועלים. כולם ידעו שארצות הברית אמורה להיות חסרת מעמדות, כמובן, אבל כמעט כולם ידעו שאין זה כך. ב־1972, מעמד הפועלים (יחד עם עוד כמה קטגוריות פחות או יותר מעורפלות, כמו "אנשי רחוב" ו"אחינו ואחיותינו בבתי הסוהר") שונק עדיין, בקרב מהפכנים עתידיים מתוך מעמד הביניים, כמודל לחיקוי וכמקור בלתי נלאה לרגשי אשם. זה היה מסובך מעט כי "כחולי צווארון", שהיו ללא ספק בני מעמד הפועלים, היכו את המפגינים נגד המלחמה ברחובות ניו יורק. מי שהריע להם והכתיר אותם כעמודי התווך של הרוב השקט, היו ריצ'רד ניקסון וספירו אגניו. אבל נותרה עדיין ההילה הוותיקה של חברי ארגון "עובדי התעשייה של העולם", ושל שביתות הכורים ועובדי תעשיית המכוניות משנות השלושים. זיכרון התמונות מן הקומנה הפריסאית, ממהפכת אוקטובר ומהמצעד הארוך עוד לא פג. חשבנו להתחמם לאורה של אותה הילה כשלבשנו חולצות כחולות והקשבנו ללהקות רוק רדיקליות. לא חשדנו לרגע שתוך עשור או שניים, חלק גדול כל־כך מהתעשייה האמריקאית ייוצא או יחוסל. שרידי מעמד הפועלים קיבלו אז עניבות ואמרו להם שהם בני המעמד הבינוני, או שהכניסו אותם למדי רשתות האוכל המהיר ואמרו להם שהם אינם קיימים.

אם כך, ב־1972 הייתי בן מעמד הפועלים בדם, והתחזיתי לבן מעמד הפועלים, מעט כמו אפרו־אמריקאי שפניו מאופרות בשחור. העבודה שלי הטריפה אותי. הייתי מותש באופן קבוע מהצירוף של יום לימודים מלא בתיכון, משמרות של שמונה שעות עבודה ובדרך כלל גם כמה שעות בילוי לאחר מכן. את הזעם שלי פיטמתי בקריאת סלין, ובסך הכל הייתי שלם עם

עצמי. הייתי זקוק לכסף ולא היה לי שום אמצעי אחר להשיגו, ובוודאי שלא היתה לי גישה לאיזו משרה אפופת זוהר, קלה ומכניסה, כמו לאחדים מחברי. ובכל זאת העבודה היתה בחלקה תפקיד ששיחקתי. הפכתי לבריון מחוספס כאשר המרתי להתרסה את העובדה שהורי היו עניים יותר מהוריו של כל אחד אחר כמעט בפרוור המבוסס של ניו ג'רסי. בליל נשף הסיום של הבוגרים, כאשר עבדתי בבית החרושת, נהניתי מהרגשה מוזרה של ניצחון, כאילו בחרתי בכוונה להחרים שעשועים בורגניים כאלה. לא הודיתי בפני עצמי שלא ניסיתי אפילו להגיע לנשף, כי הייתי כל-כך בטוח שלא אמצא בת זוג – בין השאר משום שלא היתה לי מכונית.

הייתי גאה בכושר העמידה שלי. ובאמת, במשך אותם שישה חודשים, לפחות ארבעה או חמישה מחברי ללימודים התקבלו אף הם לעבודה בבית החרושת, אבל רק שניים שרדו את השבוע הראשון, ואף אחד מהם לא נשאר יותר מחודשיים. ביכולת העמידה שלי חיקיתי את אבי. הוא תמיד התפאר בכך שרק שבוע אחד בחייו התקיים על צדקה, גבורה לא מבוטלת בשנות החמישים בכלגיה. מעולם לא בדקתי לעומק מדוע העדיף עבודת כפיים, נלעגת או מבזה ככל שתהיה, בשכר רעב, על פני קבלת סיוע. נראה שהיה זה שילוב של אחרות פועלים, שלא הניחה לו לקבל נדבות בשעה שאחרים עמלים, עם דחף מן הסוג שגורם לאנשים לרוץ מרתונים, אף על פי שהם יודעים שאין להם סיכוי להיות בין הזוכים. בכל לילה, כשעשיתי דרכי אל הבירה או אל המיטה, הייתי משוכנע שהשגתי משהו. אבל כל מה שהשגתי, מלבד שכר של פחות מחמישה-עשר דולר, היה עמידה של שמונה שעות שבמהלכן הפכתי לחלק ממכונה. ומסיבות משפחתיות ותרבותיות, זה נראה לי דבר נאצל וגברי למדי. אחרי הכל, אף על פי שרוב חברי ובני כיתתי היו בנים למשפחות משגשגות יותר, לא היה לי מושג מה עשו אבותיהם במשרדים, לבושים בחליפות שלהם. עבודת כפיים היתה הדבר היחיד שנחשפתי אליו, ובעיני היא היתה שוות ערך לגבריות של מבוגרים.

למרות הכל השתעממתי עד שיגעון. לקריאה היתה חשיבות מכרעת. כאשר מדי פעם קיבלתי משימה שכללה מחזור הדוק מכדי שאוכל לחצוב לי פסק זמן לקריאה, הסבל היה נורא. הקריאה לרוחי לעזוב את השטח, בעוד גופי המרוקן ממשיך לעבוד. לולא כן היתה העבודה כמו מאסר בבידוד לפרקים של שמונה שעות. הבנתי את זה כאשר חברי גרי הגיע לעבודה לאחר שבלע 500 כדורי אל.אס.די. הוא לא הרגיש כלום, כך דיווח מאוחר יותר, "הכל היה אפור." מסתבר שהקצב והאווירה הבלתי אנושיים הכריעו אפילו את האל.אס.די. לא במקרה, שני העובדים שהחזיקו במשרה פרק זמן ארוך יותר מכולם, היו פרנק וטיפוס מפחיד אחר, שנקרא ג'ון חד-הרגל, ושניהם היו שיכורים שנהגו לשנות בזמן העבודה. כאשר עזבתי, באוגוסט, כמעט שלא נותר במקום איש מבין אלה שעבדו שם כאשר התחלתי, במרץ. אלה שכבר

שרדו מאסר בבידוד עמדו בעבודה הזאת טוב יותר מכל השאר תודות ליכולתם לשחזר מסעות ארוכים או לבצע מהלכי שח על גבי לוח דמיוני.

מלבד זאת המפלט היחיד שנותר לדמיון, דחוק ככל שיהיה, היה עשיית "ביתיים". את המילה הזאת למדתי שנים מאוחר יותר, כאשר קראתי את ספרו של מיקלוש הרסצי "פועל במדינת פועלים" (1977); היא מתייחסת לפריטים אישיים המיוצרים בזמן העבודה תוך שימוש בציוד שמספק מקום העבודה. הרסצי ועמיתיו בהונגריה של שנות הששים היו מפעילים מחרטות ומטחנות, ובמקביל מכינים לעצמם "מחזיקי מפתחות, מעמדים לעציצים, מאפרות, קופסאות לעפרונות, סרגלים ומשולשים... חשבוניות מפלדת אל-חלד להוראת חשבון פשוט לילדים... תליונים עשויים משיני מטחנה שבורות, גלגלים למשחקי רולטה, קוביות, מחזיקי סכונים עם מגנטים, אנטנות לטלוויזיה... מנעולים ובריחים, מתלים למעילים...סכינים, פגיונות, אגרופנים..."

המכונאים ההונגרים השתכרו לפי יחידה, מה שאומר שהם בחרו להפסיד כסף כדי לעבוד על מוצרי האומנות שלהם. בבית החרושת לפלסטיק שולם שכר קבוע, אבל לא היתה לנו שליטה על הזמן, והאפשרויות שלנו היו מוגבלות יותר. יכולנו לעשות רק פריטים חסרי שימוש משארות. לדוגמה, יכולנו לקחת כבסיס גליל שקוף ובלתי מזוהה, שהיה אולי חלק מקופסת גלולות, ולערום עליו במעגלים הולכים ומתרחבים גופים דמויי קליע מפלסטיק בהיר. מי שהיה מדביק אותם בעודם חמים, מיד לאתר הוצאתם מהתבנית, היה מקבל גוף חרוטי, שניתן היה להעמיד פנים שהוא מזכיר נברשת קריסטל. זה העסיק את המוח, נתן משהו לקחת הביתה ואולי לתת בכוא היום לאהובה, שתקבל את המתנה בשמץ מבוכה. זה גם היה הניצחון הקטן על המעבידים, שאותם נישלנו מחומר גלם בשווי של כמה פני.

התיכון שלי היה מבנה נמוך וטיפוסי לפרוורים של שנות החמישים, שונה מן המודל הפנים-עירוני, שנראה כמו מבצר ונבנה מלבנים אדומות; ובכל זאת, כמו כל התיכונים האמריקאים, הוא דמה לבית חרושת. בכניסה, מיד בצד ימין, נמצא המשרד של יועצי ההדרכה, שהציגו לראווה מדף של חוברות בכריכה צהובה, אשר הופצו על-ידי מדינת ניו ג'רסי. החוברות יועדו לבעלי מלאכה לעתיד לבוא – טכנאי מזגנים, דיילות יופי, קופאים, קציני מבחן – וכללו הוראות שהנחו אותם כיצד להשיג את מטרות הקריירה שלהם. בביקור היחיד הזכור לי במשרד ההוא הבחנתי להפתעתי, כי אחד המדריכים הללו נשא את הכותרת מפעיל או משגיח מכונת הזרקה לייצור פלסטיק. התפעלתי ממידת הריאליזם של תמונת השער, שהראתה בבחירות מתקן קליטה מחתיכת קרטון מרופט שהוצב מתחת לדלת המכונה, בדיוק כמו זה שהיה נפוץ בבית החרושת שלי. אחרי הקדמה קצרה על ההיסטוריה של הפלסטיק, המשיכה החוברת להטריח את קוראה, לאורך עשרה עמודים, בפרטי ההבחנה בין "מפעיל" ל"משגיח", למנות את הדרישות הגופניות מן העובד ("המפעילים יהיו בעלי

יכולת להפעיל את שתי הידיים והזרועות... מוטב שיהיו מחוננים במזג המתאים לביצוע עבודה בעלת אופי מחזורי..."), לדון בהזדמנויות ההעסקה ("משרות יתפנו עקב פרישתם של עובדים, קידום או עזיבתם מסיבות אישיות"), ולהפליג בעתיד התעשייה ("לייצור הפלסטיק נכון עתיד מזהיר"). ניסיתי לדמיין תלמיד, אשר בחיפוש אחר דרך חיים עם סיום לימודיו, בוחר מכל החוכרות המוצעות את החוכרת הזאת, ומחליט שזאת העבודה בשבילו. שום דבר בחוכרת לא היה כוזב, אפילו לא משמעויות הלוואי; ועם זאת האבסורד הטבוע בה לא נפל מזה שהיתה מעוררת חוכרת דומה ושמה אסיר בבית סוהר.

ובכל זאת מישהו צריך לעשות דחפורי צעצוע בשביל העולם. בחברה צודקת, מה יוכל להמריץ מישהו אי פעם לעשות עבודה כזאת? האם כדאי לגייס את כל הצעירים לשנת עבודה בבתי חרושת? האם כדאי לשמר את העבודה בבית חרושת לפלסטיק כעונש לפושעי צווארון לבן? לבסוף החלטתי שמשכורות צריכות להיקבע על פי מדד ממוצע של מאמץ, חד-גוניות, חוסר תועלת וטמטום בעבודה. האנשים העשירים ביותר בעולם היו אז כורי הפחם. מפעילי מכונות הזרקה או משגיחיהם היו מגיעים לעבודה במטוסים פרטיים, והתחרות לקבלת משרה מעין זו היתה קשה. כבעל ניסיון, הייתי מעדיף להיות עני.

מאנגלית לבנה ליטני